

S O Š K I T E D N I K

Leto 1. Štev. 7.

Gorica, sobota 18. avgusta 1945

Cena L. 2.—

DRUGA SVETOVNA VOJNA KONČANA JAPONSKA SPREJELA BREZPOGOJNO KAPITULACIJO - PRED MIROVNO KONFERENCO

15. avgusta ob 1. ponoči so zavezniki iz Washingtona, Londona, Moskve in Čiungkinga objavili, da je cesar Hiro Hito izdal nalog vsem japonskim oboroženim silam, kjer koli se nahajajo, da prenehajo s sovražnostmi, da položijo orožje in se pokorijo odredbam vrhovnega zavezniškega poveljstva.

Japonska je sprejela brez-pogojno kapitulacijo, cesarsko odposlanstvo je na poti v glavni stan MacArthur-ja, ki ima nalogo, da izvede določbe o premirju. Pogoji so naslednji: 1. Japonski cesar in vlada morata svojo oblast

podrediti oblasti zavezniškega vrhovnega poveljnika. 2. Cesar mora ukazati japonskim četam na vseh bojiščih, naj se predajo. 3. Japonska vlada mora brez odlašanja prepeljati vojne ujetnike in civilne internirance na varno. 4. Japonsko ljudstvo se bo moralo svobodno odločiti o končni obliki svoje vlade. 5. Zavezniške čete bodo ostale v Japonski za neko določeno dobo.

Potsdamski pogoji so: 1. Japonska suverenost se bo omejila na štiri domače otoke in druge otoke, ki jih bodo določili zavezniki. 2. Zavezniške čete bodo zasedle go-

tove točke v deželi, dokler ne bo vzpostavljen nov red. 3. Japonske oborožene sile morajo biti razorožene in poslone domov. 4. Japonska vojna industrija mora biti uničena in Japonska mora

plačati reparacije v blagu. Z velikim veseljem je svet sprejel vest, da je druga svetovna vojna končana in da so fašistično-imperialistične sile vojaško in politično poražene. Boj proti prikritemu

fašizmu in njihovim pomagačem je treba pojačati, širiti bratstvo in enotnost med zavezniki in vsemi narodi in pravično zaključiti mirovno konferenco, ki se bo v kratkem vršila.

Skupna Antifašistična Zveza Slovencev, Italijanov in Hrvatov Julijske Krajine

Mi hočemo naprej in ne nazaj — Nedeljivost mest Julijske Krajine od njihovega zaledja — Krepitev slovansko-italijanskega bratstva — Najostrejši boj reakciji in šovinizmu

V nedeljo 12. avgusta se je v Trstu vršil prvi kongres slovansko-italijanske antifašistične zveze. Temu velikemu kongresu je prisostvovalo skoraj 2.000 delegatov iz vse Julijske krajine. Prišli so delegati iz Gorice, Brd, Kobaridskega, Trbiža, iz Vipavske doline, s Krasa, Reke, Istre, Pulja in seveda v velikem številu iz Trsta.

V uvodnem govoru je predsednik zborovanja tov. Šestan pozdravil predstavnike oblasti, kakor tudi zastopnike Zavezniške vojaške uprave. Po pozdravih, ki so jih izrekli zastopniki oblasti, je predsednik predal besedo tov. Kraigerju Borisu, ki je imel krasen in izčrpen referat o stanju v Julijski krajini in o nalogah Antifašistične slovansko-italijanske zveze. Ta referat podajamo v izveščku:

Govor tov. Borisa Kraigerja

„Tovariši in tovarišice! Prvi kongres antifašistične slovansko-italijanske unije označuje dve stvari: Delegati vseh organizacij antifašistične unije in Julijske Krajine so zbrani na svojem prvem kongresu, prvič pod tem imenom. Na tem kongresu se torej ustvarja nekaj novega. Kongres odkriva tudi drugo ugotovitev: to kar ustvarjamo, ima svoje globoke korenine v štiriletni krvavi borbi velike večine ljudstva Julijske Krajine proti fašizmu in okupatorju.

Ravno to drugo ja za naš kongres in za antifašistično unijo bistvene. Unija je tako izraz in rezultat štiriletnih oboroženih borbe ljudstva. Samo, ker je velika večina ljudstva Julijske Krajine z aktivno udeležbo v krvavi borbi dokazala svojo pripravljenost na žrtve, je bilo mogoče premagati vsa tista nasprotja med narodnostmi, ki so že desetletja in desetletja vzdrževala svojo diktatorsko oblast nekoč Avstrija in pozneje fašizem. Ljudstvo je hotelo konec temu in je sledilo zgledu borbe narodov Jugoslavije pod vodstvom maršala Tita, je sledilo klicu Komunistične partije in tudi na tem ozemlju premagalo medsebojna nasprotja in stopilo v oboroženo borbo. V tej borbi je ljudstvo sledilo lastnemu spoznanju po potrebi enotnosti.

Skupni boj slovenskih, hrvaških in italijanskih partizanov

Stopila je v boj Istra in v teku let zgradila svojo vojsko IX. korpusa. Stopila je v boj Slovenska

Primorska in ustvarila svoj IX. korpus. Stopili so v boj Italijani tega ozemlja in ustvarili svoje garibaldinske brigade. Tri narodnosti tega ozemlja so pod najtežjimi pogoji okupatorjevega terorja napravile tisto, kar je fašizem tako načrtno preprečeval.

Istočasno je ta kongres tudi izraz izrednega položaja ljudstev Julijske Krajine v mednarodnem pogledu. Usoda glede njegove državne pripadnosti je nerešena. Reakcija vseh vrst hoče izkoristiti to dejstvo, da bi ljudstvo Julijske Krajine ogoljufala za njegove demokratske pridobitve, ki si jih je pridobila s svojo krvavo borbo.

Iz začasne in provizorične demarkacije črte hočejo napraviti začetek stalne razcepljenosti ljudstva. V borbi proti tem tendencam reakcije nastaja nova skupnost ljudstva Julijske Krajine, skupnost, ki mu diktira, da nemudoma okrepi svojo politično organizacijo. Osnovni korak na poti k tej utrditvi je v tem, da se doslej teritorialno neenotni deli antifašističnega gibanja, ki pa so po svojih ciljih, po svojem programu, po svojih nalogah, po svoji borbeni taktiki in izkušnjah sorodni, ker temelje na neposredni volji ljudstva, združijo v enotno organizacijo — Unijo Julijske Krajine.

Večjo udarnost v boju proti reakciji

Takoj moramo naglasiti, da to nikakor ne pomeni, da se hoče Unija boriti za kako avtonomijo Julijske Krajine v okviru ene ali druge države ali celo za neko samostojno državo. Gre samo za politično in organizacijsko združitev antifašističnih gibanj, da dobe ta gibanja večjo odpornost in večjo udarnost v borbi proti reakciji, ki hoče v razbijanjem teritorialne enotnosti Julijske Krajine, razbiti borbeno enotnost antifašističnega gibanja tega ozemlja. Ne gre torej za kako teritorialno državo ali politično avtonomijo Julijske Krajine, ampak gre za enotnost gibanja, za enotnost borbe, gre za čuvanje osnovnih demokratskih pridobitev osvobodilne oborožene borbe ljudstva, gre za njegovo suverenost. Gre za čuvanje teh suverenosti proti vsakemu poizkusu prekršiti svečano izjavo Atlantske listine, ki zagotavlja vsakemu ljudstvu, da se ne bo nihče od zunaj vmešal v njegovo notranjo stvar.

Hočemo spoštovanje Atlantske karte

Naše geslo je danes: Nočemo starega, nočemo vsiljevanja tuje volje. Staro je pripeljalo fašizem in zato obnovev tega nujno ustvarja novo fašistično nevarnost. Hočemo da se spoštuje Atlantska listina in zato ustvarjamo svojo Antifašistično unijo Julijske Krajine da tako okrepimo politično organizacijo ljudstva Julijske Krajine, da podpremo enotnost tega ljudstva, da preprečimo nakane reakcije.

Očitajo nam, da je italijansko-slovansko antifašistično gibanje proslovansko, in hočejo s tem zavesti ljudske množice v negotovost, češ da je Unija proslovanska, torej protitalijanska. To je umazana goljufija, ki naj prevara italijansko prebivalstvo tega ozemlja.

V čem je bistvo tega očitka? Bistvo je v strahu pred novo ljudsko demokracijo, kakršno danes pozna večina slovanskih dežel, zlasti pa Sovjetska zveza in Jugoslavija. Bistvo je v tem, da gre danes večina slovanskih narodov po poti naprej in ne nazaj. Toda, tovariši, tudi italijanski narod hoče naprej in ne nazaj.

Lažidemokracija vodi v fašizem

Ko postavljajo proti slovanstvu parolo italijanstva, pri tem ne mislijo na napredne demokratske sile v Italiji, ampak hočejo ljudstvo ogoljufati za njegove demokratske pridobitve.

Kam vodi taka pot, dokazuje v preteklosti primer Španije. Tudi v Španiji, ki je latinska dežela, je šla po uničenju fašistične diktature na pot ljudske demokracije, na pot ljudske oblasti. Vsa svetovna reakcija je tedaj podprla generala Franca, zadnje pribežališče fašizma. Pot proti ljudstvu nujno vodi prej ali slej v fašizem. Ko očitajo naši ljudski demokrati slovanstvo, hočejo proti tem postaviti sistem lažidemokracije, ki nujno vodi v fašizem.

Nov dokaz, kam vodi taka pot proti ljudstvu, je današnja Grčija. Z neverjetno brzino se v Grčiji obnavlja fašizem v novi obliki.

Nadaljnji očitek reakcije se skriva v gonji proti enostrankarskemu sistemu, ki da ga hoče uvesti Antifašistična unija.

Reakcija je s polno paro na delu, da obnovi stare stranke in da nas prisili na koalicio. Tudi

Gorica brani svoje pridobitve

Demonstracije na dan miru — 10 tisočna množica proti ukinitvi narodne oblasti

Na dan, ko ves svet proslavlja zmago nad vojaško močjo fašizma, je Gorica spregovorila v obrambo svojih pridobitev in pravic. V teku narodno osvobodilne borbe je ljudstvo Julijske krajine — Slovenci in Italijani — pomedlo z osovraženo fašistično upravo in si izvolilo svojo narodno oblast. Zavezniška vojaška uprava je izdala poseben odlok, s katerim se ukinja dosedanja uprava na zasedenem ozemlju Julijske krajine in se postavlja uprava, ki sloni na zakonih izpred 8. septembra 1943. Ta odlok, ki je v nasprotju z demokratsko zavestjo ljudstva Julijske krajine, je razburil široke množice prebivalstva.

Včeraj okrog 11. ure so se močne gruče ljudi začele pomikati iz vseh ulic in trgov proti palači Okrožnega izvršnega odbora in Zavezniške vojaške uprave na trgu Zmaga. Množica je čedalje narasčala, dokler ni dosegla skoraj 10 tisoč. Nad to množico so vihrale slovenske in italijanske zastave s peterokrako zvezdo. Množica transparentov je dajala izraza zahtevam ljudskih množic: „Hočemo svojo narodno oblast!“, „Hočemo ljudska sodišča!“, „Živelo slovansko-italijansko bratstvo!“, „Fašiste pred sodišče!“...

Nekateri iz množice so se povzpeli po zidovih palače in na okna natakili svoje zastave in obdali zidove palače s svojimi napisi. Množica je vsak tak podvig sprejela z burnim vzklíkanjem in odobravanjem. Na zavezniški kamion, ki je stal pred vrati vladne palače, je množica dvignila govornika, ki je spregovoril, da danes, ko ves svet praznuje dan miru in zmago zavezniškega orožja, se ljudstvo spominja svojih padlih borcev za svobodo. Toda prav na ta dan je to ljudstvo polno razočaranja in gneva, ker se mu odvzema tisto, za kar se je tako odločno borilo. Burno odobravanje je prekinjalo govornika. Za njim so ljudje potegnili na

kamion še dva tovariša Italijana, ki sta oba povdarjala tesno povezanost Italijanov in Slovencev v borbi in v miru. Eden izmed njih je dejal: „Žalostno je, da se na tak velik dan po Gorici še prosto kretajo fašisti!“ Množica in zavezniški oficirji, ki so bili na balkonu palače, so pazljivo poslušali govornike. Ljudstvo je dajalo duška svojemu odobravanju, ki je doseglo višek, ko je bila prečitana spomenica Zavezniški vojaški upravi, v kateri je povdarjena volja ljudstva, da ohrani svoje priborjene pravice, svojo narodno oblast in svoja sodišča.

Med vzklíkanjem in prepevanjem je nato tisočera množica odšla s trga Zmaga na Korzo in se ustavila pred hišo, kjer so na vseh oknih prvega nadstropja visele italijanske zastave brez rdeče zvezde, na balkonu pa celo velika savojska zastava. Demonstrantje so zahtevali, da se te zastave odstranijo. Ko se to ni zgodilo, je množica začela obisipati hišo s kamenjem; zavezniška policija je hotela demonstrante razgnati in streljala v zrak.

Prostori, kjer so visele te zastave, pripadajo reakcionarnemu in profašističnemu listu „Il Lunedi“ in študentovski organizaciji „Associazione Giovanile Italiana“. Te prostore je množica s kamenjem demolirala. Žal, je pri tej priliki utrpela nekaj škode tudi izložba zavezniškega centra za informacije in buffet, ki se nahajata v pritličju te stavbe. Toda ljudstvo se ni dalo razgnati in se ni pomirilo vsedotlej, dokler ni nek angleški oficir strgal z droga savojsko zastavo in odstranil ostale, kar je množica sprejela z velikim navdušenjem in se pomirila. Za tem je večji del demonstrantov krenil naprej po Korzu, prepevajoč pesmi in vzklíkajoč.

Nekaj demonstrantov je policija aretirala, neko gručo pa razgnala z gasilskimi brizgalkami. Tak je bil dan miru v Gorici.

„CREDERE, OBEDIRE, COMBATTERE“

ali

Kdor se je veter, žanje vihar...

Vojna je končana... Na Japonskem si množice parajo trebuhe in jokaje vzdihujejo: „Kaznuj nas, o cesar, če smo preslabo izpolnili svojo dolžnost...“ Hitlerjevi najzvestejši tihotapijo kapitale v Španijo, Portugalsko in Argentino, da tam ustvarijo pogoje za ponovni „obračun...“ Delavci severne Italije so naredili konec Mussolinijevi megalomaniji o novem rimskem imperiju... Toda dvajsetletna fašistična vzgoja je zapustila ostro rano v duši mnogih Italijanov, ki se niso v teku vojne ničesar naučili in ki hočejo uro zgodovine pomakniti nazaj... Oni še vedno verujejo, še vedno ubogajo in se še naprej borijo za tisto, kar je neizprosni tok dogodkov za vedno pomedel z obličja zemlje...

Danes so ti ljudje „demokrati“ in uživajo dopadenje tistih, proti katerim so se borili v Afriki, na Siciliji, pri Cassinu, ob gotski liniji...

Vemo, koliko bije ura, toda kljub temu bomo napisali besedo na naslov goriških tednikov „L'Informatore“ in „Il Lunedi“.

„Dotok Slovencev v naše mesto je v zadnjih tednih zavzel mere, ki so vredne omembe... Pošten opazovalec je imel vtis, da gre za starodavne invazije...“ nato pa „L'Informatore“ podlo namiguje, da mestni odbor ponareja anagrafske knjige v čast „bleščečih duhov, ki sicer ne pripadajo tej deželi...“ Kratke odgovor: Do 10.000 Italijanov je prišlo po letu 1919 iz Sicilije, Kalabrije, srednje in severne Italije, da na tej zemlji postavijo in okrepijo vzhodno italijansko mejo, da naredijo iz Gorice „una città italianissima“. Nočemo pri tem dodajati števila tistih, ki so se zatekli v Gorico pred bombardiranjem, pa se sedaj, ko se jim bombardiranja ni treba več bati, še vedno držijo v Gorici, kjer uživajo njeno blago podnebje in jedo pravtako kot ostali na živilske nakaznice. „L'Informatore“ je slej ko prej slabo informiran, da je preko 80.000 ljudi iz Julijske krajine pobegnilo pred besom italijanskega fašizma preko meje in da se danes, po zlomu fašizma upravičeno vračajo v rodne kraje. Kaj pa če bi za sedaj zavezniki to vprašanje rešili tako: vsi tisti, ki niso iz Gorice oz. tukajšnjih krajev, naj si nadenejo culo in naj gredo tja, odkoder so prišli. Zanima nas, kaj bi o tem rekel „L'Informatore“. Prepričani smo, da bi komisija

za epuracijo fašistov, po taki selitvi imela precej manj dela...

Mi smo za pošteno rešitev vprašanja Julijske krajine. Niti enega samega Italijana nočemo in nimamo potrebe, da bi ga napravili za Slovence ali Hrvat. Vemo, da je v Trstu večina Italijanov, da so v Gorici in istrskih mestih z ozirom na podeželje močne italijanske manjšine. Toda pretirano fašistično je, če „Il Lunedi“ uporablja za dokaz „italianità“ istrskih mest statistike, ki jih je priredil za svojo uporabo Mussolinijev režim. Govoriti, da je Koper, Izola in druga mesta 100% italijanska ni le fašistično, ni le šovinistično, marveč je tudi bedasto... Ni treba iskati, dragi „Il Lunedi“, v italijanskih statističnih knjigah podatkov, koliko je slovenskega prebivalstva v Istri. Tam boste našli tudi, da so Kobarid, Tolmin, Kojsko in nešteti drugi kraji italijanski... Stopite malo po deželi in videli boste na svoje oči in slišali na svoja lastna ušesa.

Navduševati se enkrat za 30-letno, drugič vsaj za 10-letno zavezniško okupacijo, je hlapčevska karakteristika nekega naroda. Jugoslovanski narodi so dali skoraj dva milijona žrtev zato, da so zadihali svobodno. Ena osmina vsega prebivalstva je bila pokončana, zato ker so se borili proti okupatorju. Nam ni do nikake okupacije, mi hočemo svobodo! In prepričani smo, da je tako tudi z večino italijanskega naroda. Kar se pa nekaterih tiče, bodo lahko prijetno razočarani, ko bodo prečitali pogoje premirja, ki jih je podpisal Badoglio.

Nekateri Italijani se v teku vojne niso ničesar naučili, v ničemer niso spremenili svojega mišljenja. Iz obtožencev so se kar čez, noč spremenili v tožitelje; namesto da bi si nadeljli spokorniško haljo, hodijo okoli s svetniškim sijem... Kljub sedanjí situaciji, tudi Angleži in Amerikanci niso pozabili, kdo jim je napovedal vojno in kdo se je boril proti njim, kakor nismo pozabili mi na nebroj požganih vasi, porušeni mest, na pobite žene in otroke, na padle talce... Mrtvih ni mogoče obuditi, toda od 61 milijard dolarjev vojne škode, bo morala Italija plačati precejšen del. Toliko, če ste že pozabili! In če bo italijanski narod pаметen, jih bo storil plačati tistim, ki so in še danes šarijo z gestí „credere, obedire, combattere“... Če nekateri študentje, od katerih

večina je goriško poreklo več kot dvomljivo, in med njimi je celo nekaj „republikinov“, pisarijo prof. Parriju, da hočejo zavarovati Italiji njeno vzhodno mejo; naj ne pozabijo, da so minili časi sklicevati se nato, do kje je segal rimski imperij in kaj je imela pod seboj beneška republika. To so stare obrabljene fašistične fraze. Danes velja Atlantska listina!

Tudi ni zdravo uporabljati žrtve prve svetovne vojne, ki je bila vse-skozi imperialistična, za sodobno propagando. Številka 600.000 padlih Italijanov v prejšnji svetovni vojni je ponarejena navzgor, kakor so ponarejene navzdol vse številke o izgubah v sedanji vojni. Povdarjati take falsifikate, da bi se dokazala potreba „po pomoči za obrambo presvetih pravic italijanstva“ je prav toliko umetna, kakor če bi „L'Informatore“ „Il Lunedi“ in njihovi študentje, povdarjali nad en milijon mrtvih za „italianità fascista“ Abesinije, Španije, Albanije, Grčije... za dokaz, da „je Ljubljana prav tako italijanska kot Bologna in Milano...“ Da je Dalmacija italijanska, da je ukrajinski Don prav tako italijanski...

Igra je zgubljena, gospodje reakcionarji! Ne iščite po zgodovinskih knjigah, kdaj so prišli Slovenci do Trsta, ne trkajte se na prsa, češ, da ste potomci Cesarjevih vojakov. Bodite realni. Bodite poštteni napram sebi in drugim. Ne bojte se resnice. Priznajte: bili smo zapeljani, storili smo veliko krivic in če nam boste pomagali, jih bomo poskušali popraviti. To bi morala biti poštena beseda vsakega Italijana. Vso fašistično šaro pa pustite na strani, kajti sicer vam bo še zelo, zelo žal...

Ustanovitev komunistične stranke za Julijsko Krajino

Dne 13. t. m. se je vršil v Trstu prvi kongres komunistične stranke Julijske Krajine, na katerem so bili zastopani delegati Slovencev, Hrvatov in Italijanov.

Zborovanje je trajalo cel dan in je bilo silno zanimivo in živahno. Nastopilo je več govornikov, med temi tov. Marino, ki je označil stališče Julijske Krajine v mednarodni luči, nadalje tov. Boris Kraiger o zedinjenju stranke ter tov. Dimovič o organizaciji v stranki. Končno se je tov. Regent v zaključni, besedi obrnil do zbranih delegatov.

„Zastopniki komunističnih organizacij Julijske Krajine na tem kongresu so vzeli v pretres poseben položaj, v katerem se nahaja naša dežela vsled velikih in slavnih dogodkov, ki so prinesli zaželeno osvobodjenje in to po Ju-

Volilni upravičenci na zboru volilcev

Često govorimo na zborih o visoki politiki, o svetovnih dogodkih, o vprašanjih, ki so mednarodne važnosti, itd. Pri tem pa pozabljamo na potrebe svoje vasi, na dolžnost nas kot vaščanov pri dvigu gospodarskega stanja vasi, pri izboljšanju in popravilu javnih institucij, na dvig kulture, izobrazbe, itd. Pozabljamo na dolžnost, ki jih imamo kot državljani do države in kot vaščani do svoje vaške skupnosti. Nočemo trditi, da ni prav, pogovoriti se o svetovnih dogodkih. Toda to ne sme biti cilj in smoter zbora volilcev. Zbor volilcev najprvo ugotovi redno ali neredno poslovanje narodno osvobodilnega odbora, kontrolira izvedbo sklepov prejšnjega zbora, itd. Sledijo nato predlogi za nadaljnje delo, ki so v tistem momentu v vasi najnujnejši in neodložljivi. Po temeljitim pretresu se sprejme sklep, določi odgovornega za izvedbo, in to je zakon, ki je obvezen za vse vaščane, seveda v kolikor je v skladu z državnimi zakoni.

Lep primer zbora smo imeli te dni v Kobaridu. Ta zbor je pretresal konkretne naloge, kakor na primer vprašanje vodovoda, vprašanje vaške pralnice, vprašanje skladišča za hrano, o poljskem čuvanju, itd. Tu so vaščani temeljito pretresali vsa vprašanja in končno na podlagi glasovanja sprejeli sklep o tako ali drugače rešenem vprašanju.

V neki drugi vasi je narodno osvobodilni odbor postavil na dnevni red vprašanje poprave cest, šolskega poslopja in občinskih uradov. Kmetje in delavci iz

vasi so se obvezali, da bodo popravili ceste in poti s tem, da žrtvuje vsaka delovna moč tri dni dela. Vsi vaščani so dolžni delati, da kot voznik porabi več ceste. Vas je sklep sprejela in delo se je takoj drugi dan pričelo.

V neki vasi je spet nastal prepir zaradi razdeljevanja hrane in podpor. Narodni odbor je seznanil volilce s stvarjo in stavil predlog na glasovanje. Vsa taka vprašanja se na vaškem zboru rešujejo tako, da je največkrat vsa vas popolnoma zadovoljna, redko kdaj pa vsaj pretežna večina.

Prav v teh dneh, ko je Okrožni izvršni odbor dal pobudo za nagrado najboljšega vaškega zbora, ki bo v svojih sklepih najbolj življenski, ki bo vsebinsko najgloblji, po svojem obsegu pri sklepih najširši in seveda ki bo sklepe zbora volilcev v predvidenem roku tudi dosledno izvedel. Pobudo Okrožnega izvršnega odbora moramo vsakogar pozdraviti, ker je osnovno vprašanje prav izgraditev ljudske oblasti, ki jo je treba podpreti. To nalogo lahko izpolni samo temeljito pripravljen, v svojem bistvu zainteresiran zbor volilcev, ki svojo oblast narodno osvobodilni odbor pri njegovem delu v sestansko podpre, krepi in mu pomaga. Kajti samo tista vas, ki se bo svojih demokratičnih pravic poslužila, katere vaščani bodo premagali ostanke egoizma in žrtvovali nekaj tudi za svojo vas, bo res organizirala vzorno življenje vse vasi in vaščanov posebej.

goslovanski armadi maršala Tita in po Garibaldinskih partizanskih enotah v okvirju mednarodnih pogodb, ko se bo usoda naše dežele odločila na mirovni konferenci. KP Julijske Krajine povdarja našo odločno voljo za nadaljevanje borbe in dosego dosledne rešitve v demokratičnem, političnem, narodnem in socialnem oziru, rešitev, ki je mogoča samo v bratstvu italijansko-slovenske demokratične ideje. Silna moč za uničenje zadnjih ostankov fašizma, za obrambo in napredek ljudske oblasti, ki predstavlja močno in odločilno zmago ljudstva, dosežena z velikimi krvavimi žrtvami, za zboljšanje položaja delavstva; v sporazum s KP Jugoslavije in Italije; sklenejo ustanovitev KP Julijske Krajine, h kateri so se pridružile vse

komunistične organizacije te dežele. Kongres KP Julijske Krajine pozdravlja najprisrčneje jugoslovansko in italijansko KP, s katerima so komunisti Julijske Krajine še posebej povezani in to po duhu, delu in ciljih; pozdravlja oba voditelja tov. maršala Tita in tov. Palmiro Togliatti-ja.

Kongres se obveže, da bo delovanje KP Julijske Krajine vredno junaških borcev, ki so dali njih življenje v borbi proti naci-fašizmu in da bo s svojim političnim delovanjem na predstavi pri obnovitvenem delu, vabi vse poštene demokratične sile, da se ji pridružijo.

„Naj živi KP Julijske Krajine“.

„Naj živi bratstvo Slovencev, Hrvatov in Italijanov“.

(nadaljevanje s 1. strani)
podpredsed. rimske vlade je pred nekaj dnevi iznašel čarobno palico, ki naj reši problem Julijske Krajine. Nenni predlaga koalicio vseh strank in obnovo narodno osvobodilnih odborov.

Verujemo, da Nenni iskreno misli. Zakaj vendar tak predlog? Ker ne pozna razmer pri nas. Pri nas ni več borbe za ustvarjanje enotnosti v Italiji. Mi se borimo za ohranitev in utrditev v borbi skovane enotnosti, ki jo skuša reakcija razbiti. Razumemo, da je iz Rima težko razumeti naše razmere. Toda kakaj pri nas ljudje svetujejo to čarobno palico.

Generali brez vojske in paritete

Kaj prav za prav hočejo tisti, ki so danes znašli to čarobno palico o koaliciji. V bistvu hočejo koalicio na osnovi paritete posameznih strank. Kaj pomeni pariteta? Pariteta pomeni, da naj se oblikujejo skupni odbori tako, da bo veliko večino ljudstva predstavljalo v tem odboru isto število ljudi, kolikor bo imela zastopnikov skupina vsakega posameznika voditelja stranke, vsakega posameznega generala brez vojske. Vsak

tak general bo zbral okrog sebe skupino svojih pristašev, proglasil bo to za stranko in zahteval v skupnem koalicijskem odboru enako zastopstvo kot vsaka druga stranka. Tovariši, to je najbolj nesramen način goljufanja ljudstva, to je najbolj nesramen način pačenja in smešenja demokracije.

Preveč odgovorne naloge stoje pred nami, pred našo Unijo, da bi mogli dovoliti popuščanje reakciji, da bi mogli dovoliti poizkuse z raznimi koalicijami in paritetami. Katere so danes naše osnovne naloge? Označene so v programu, ki ga stavljamo s tem referatom v diskusijo ki ga vam predlagamo v potrditev.

Nedeljivost mest od zaledja

1. Celotnost ozemlja Julijske Krajine, nedeljivost mest Julijske Krajine od njihovega neposrednega zaledja. Brez tega si ni mogoče zamisliti normalnega gospodarskega razvoja Julijske Krajine. V uvodu smo že naglasili, da je smisel predlogov o razkosanju tega ozemlja v razbijanju enotnosti ljudstva, da se olajša reakciji ogoljufati to ljudstvo za njegovo demokratično oblast.

2. Dosleden boj za uničenje

ostankov fašizma zahteva največjo odločnost, ostrost in enotnost vsega ljudstva. V najrazličnejših oblikah danes dviga fašizem glavo.

3. Prav tako tudi drugod rovarijo fašistični elementi in skušajo preprečiti napore ljudstva, da si utrdi svojo oblast. Posebno aktivni so na polju prehrane, kjer drže v rokah celotno organizacijo „Seprala“. Tako imamo ravno na tem polju dela najboljčutljivejše sabotaže in nerednosti.

4. Naša naloga je, da čuvamo, da ohranimo narodno osvobodilni odbor resničen značaj ljudske oblasti. Največja okrnitev demokratičnih pridobitev, pravic ljudstva, so predlogi, da naj se ti organi omeje na značaj posvetovalnih organov. Taka omejitev dejansko pomeni, da ljudstvo izgubi iz rok svojo oblast.

Ne, naša oblast je osnovna pridobitev te vojne in nje ne moremo dati; v tem vprašanju niso mogoče koncesije.

5. Znati se moramo zato boriti na dve strani. Boriti proti slabostim naše ljudske oblasti in jih odpravljati, predvsem z aktivizacijo zborov volilcev. Znati je treba ločiti zdravo kritiko, ki hoče ljudski oblasti pomagati od pojavov,

ko skuša reakcija omajati zaupanje ljudstva in zunanega sveta v našo oblast. Proti tem pojavom se moramo boriti z vso ostrino.

Boj na ekonomskem polju

6. Socialno stanje delovnega ljudstva, uradništva in inteligence je zelo težko. Naša ljudska oblast se mora boriti z velikimi težavami, ker ji je reakcija predvsem na ekonomskem polju napovedala odločen boj. Tudi tu je mogoče zadovoljivo in uspešno reševati vprašanja samo z razvijanjem ljudske iniciative, samo s povečanjem naporov, da čim hitreje premagamo začetne težave obnove.

7. Posebej se moramo dotakniti vprašanja odnosa antifašistov do zavezniških vojaških oblasti. Jasno je, da je lahko delitev Julijske Krajine na okupacijske cone z vojaškimi oblastmi samo začasnega značaja. Ta vojaška oblast je začasno potrebna, dokler še ni sklenjen dokončni mir.

Mi hočemo podpreti napore te oblasti za čim hitrejšo normalizacijo prilik Julijske Krajine, za čim hitrejšo obnovo, za čim uspešnejše preganjanje ostankov fašizma.

Tov. Kraiger je govoril še o

sodelovanju z duhovščino, o jugoslovanskih beguncih, o organizaciji Antifašistične zveze, nakar se je razvila široka diskusija. Diskusija se končala z odobritvijo referata tov. Kraigerja. Potem je imel referat o pravilniku Unije tov. Franc Neffat, ki je posebej povdaril, da je treba storiti vse, da se v Unijo pritegne vse stranke in skupine, ki so antifašistične.

V glavni odbor Antifašistične italijansko-slovenske zveze je bil izvoljen tov. Bevk France kot predsednik, tov. Pogassi, Smarogli in Šestan za podpredsednike, tov. Kraiger, Neffat in Diminič pa za tajnike. V odbor so bili izvoljeni še 4 Slovenci, 7 Italijanov in 2 Hrvati.

Pred zaključkom je bila sprejeta še resolucija, ki v glavnem povdarja, da tvori Julijska Krajina gospodarsko enoto in se zato ASIZ izjavlja proti razkosanju te pokrajine.

S I. kongresa so bile odposlane brzojavke generalisimu Stalinu, prezidentu Trumanu, premierju Attleeju, predsedniku jugoslovanske vlade maršalu Titu, predsedniku italijanske vlade prof. Parriju in ministru Togliattiju, sekretarju Komunistične partije Italije.

Odporno pismo št. 2

Nj. V. msgr. Margotti-ju

Z ozirom na to, da niste poslali našega poziva z dne 2. t. m. in da je ostalo na škofiji v Gorici, odkar ste se vrnili, vse pri starem, še več, da je celo slabše kot prej, smo prisiljeni, da Vam naslovimo še ta drugi poziv.

Izvedeli smo iz časopisov, da je bil v nadškofijskem sedežu na spominski dan 9. avgusta splošen sestanek duhovščine, ki se ga je udeležilo 85 duhovnikov od tostran in onstran Morganove črte, da ste bili Vi, msgr. Margotti sprejeti kar „z največjim navdušenjem“, da so sledila trojna poročila, da je zborovanje utrdilo vezi bratstva in usmiljenja med slovensko in italijansko duhovščino in da ste poslali vsi skupaj brzojavko Sv. Očetu.

Časopisje pa ni niti črhnilo o tem, kar sledi:

1. *Odkod so bili tisti duhovniki (85 po številu) in katere težnje imajo.*

Pa povejmo mi: več kot 40 ste jih spravili Vi sem iz drugih italijanskih škofij, da bi z Vami sodelovali in spreobrili našo deželo, da bi postala prežeta z „mistično fašizma“. Precej jih je bilo iz goriških samostanov, tako n. pr. Frančiškani, ki so prišli semkaj iz Tridentinskega, da bi oznanjali na Goriškem evangelij po „besedi in resnici, kot jo je razodeval Mussolini Italiji in svetu“.

2. *Koliko duhovnikov je bilo z onstran Morganove črte?*

Tudi o tem ne poroča časopisje. Mi pa vemo, da so bili le trije in še ti so bili le slučajno v Gorici.

3. *Kdo je bil tako navdušen za Vas?*

Vemo, da ni bilo baš takega navdušenja in da gotovo niso vsi manifestirali za Vas; res je bilo nekoliko osamljenih poizkusov, da bi vam priredili ovacije, a navduševali so se le oni duhovniki, ki jim je fašizem delil dobrote; saj je znano dejstvo, da je podeljevala Kr. fašistična goriška Prefektura duhovnikom plačilo v gotovini iz fonda za „posebne zasluge“; Kr. goriška Prefektura in Kvestura nista štedili z „ljudskim denarjem“, ko je šlo za to, da se podpre zveste in goreče služabnike Mussolinija in fašizma.

Imamo cel imenik duhovnikov, ki so prejeli denar iz teh fondov.

4. *Časopisje je javilo, da so prečitali na sestanku le troje poročil.*

A vendar bi moralo javiti še četrto, najvažnejše poročilo; o tem

pa ni časopisje niti znilo. To poročilo je pripravil msgr. Toroš, učen kanonik goriškega kapitlja; poročila ni sestavil v duhu fašistične etike in mistike, marveč v duhu sholastike sv. Tomaža Akvinskega.

Vi, msgr. Margotti, niste pustili prečitati tega aktualnega poročila; vedeli ste, da ni primerno, ker vsebuje samo bridko resnico, ki ni smela priti na dan na sestanku. Postopali ste, kakor so postopali na velikem fašističnem svetu, kjer so tako delali, kadar je bilo kaj neljubega in niso marali, da pride na dan; slično ste storili tudi Vi. Onemogočili ste prečitane velevažnega poročila z izgovorom, češ, da ni vpisano v „dnevni red“. Lepo! A kljub temu so to poročila čitali in dvorani zase nekateri duhovniki.

5. *Zborovanje je utrdilo vezi bratstva in usmiljenja med slovensko in italijansko duhovščino.*

Ako bi Vam res uspelo strniti prizadevanja bratstva med slovensko in italijansko duhovščino in to pod Vašim pokroviteljstvom, bi časopisje o tem gotovo poročalo, namreč to, „da se Vam je poklonila slovenska in italijanska duhovščina kot goriškemu nadškofu in pozdravila Vaše pastirvanje v naših krajih“. Do tega pa ni prišlo.

6. *Vsi skupaj ste poslali brzojavko Sv. Očetu.*

S tem ste si hoteli izposlovati priznanje Vatikana, ko bo tako videl, da obstojajo pristrani odnosi med slovensko in italijansko duhovščino goriške nadškofije in med Vami. Kako daleč od resnice je vse to!

7. *Slike iz zborovanja in fotografiranje udeležencev.*

Seveda ne govori časopisje niti o tej stvari. V resnici pa ste se dali slikati skupno z nekaterimi udeleženci, z Vami na sredi. Mislili smo si, da ste hoteli s tem doseči, da bi bile zabrisane Vaše slike iz preteklosti, a to ne bo več mogoče, ker imamo na razpolago kompletno serijo. V Rimu, v Konzistoriju, Vam bodo gotovo verjeli, kajti tam se vedno ne razumejo posebnega položaja na Goriškem in v Julijski krajini. To so pokazali že z slučajno blagopokojnega prevzvišenega kneznadškofa Sedeja, ko so ga prisilili, da je moral zapustiti nadškofijsko mesto.

Lahko uvidite, da smo upravičeno rekli že v začetku, da je

ostalo v Gorici, kar se Vas in nadškofije tiče, vse pri starem ali da je celo slabše kot prej.

Pečati se moramo še z naslednjo zadevo:

Tajna okrožnica za duhovščino goriške nadškofije

z dne 26. julija 1940.

Dosedaj ni še noben nadškof razposlal tako okrožnico kot je Vaša in ki je dokument hlapčevanja, ki Vas odlikuje kot služabnika nacifašizma.

Dobro poznate vsebino okrožnice; saj se je porodila v Vaši glavi in se sklada z Vašim fašističnim duhom. V njej ponavljate običajne fraze v fašističnem slogu, zato ne bomo prinesli za bralce cele vsebine tega dokumenta; omejili se bomo le na sledeče Vaše besede:

„Takoj po vstopu Italije v vojno smo pazljivo zasledovali vedenje naših duhovnikov na področju cele naše nadškofije, posebno v zvezi z novimi problemi, ki so nastali tudi v najbolj zakonitih župnijah nadškofije... Vsako nedeljo morajo vse edinice, kot je tudi naravno za dobre katoličane in kakor se spodobi sedaj, za časa fašizma... Vsi naši duhovniki vedo zelo dobro, kaj se sedaj dogaja v Italiji; s kako velikimi napori si prizadeva italijanski narod, da bi dosegel svoje cilje, da bi tako zagotovil Evropi in celemu svetu, z zmago svojega orožja, skupno s svojo mogočno zavezniško, trajni mir in stalno ureditev, ki bi jamčila ta mir. In vendar ni bilo še slišati, da bi duhovščina izrazila priznanje poglavarjema (!!!) in pohvalo hrabrim vojakom, nikoli niti enega izraza, ki bi količkaj pokazal navdušenje ali vsaj zaupanje v božjo pomoč; nikoli niso bili pozvani verniki, naj molijo za zmago. Res je sicer, da ni bilo niti izrazov proti režimu, a tudi za režim jih ni bilo; le molk, odsotnost in odmaknjenost ter na splošno, pasivnost. To je vse premalo za nas duhovnike pa tudi za preproste katoličane, ki resnično ljubijo domovino.“

Torej za to ste se ogrevali, msgr. Margotti in želeli, da bi zmagala Mussolinijeva Italija in da bi skupno s svojo „mogočno zavezniško položila temelje za trajen mir in vse kar bi sledilo!“

Mi se sprašujemo, ako sploh vedo kaj o tem zavezniški v Gorici in predvsem Angleži? Saj so oni žrtvovali stotine tisočev najboljših svojih sinov, da bi tako rešili Evropo in svet izpod tiranije Hitlerja in Musolinija; ali jim je sploh kaj znano o vseh teh izjavah goriškega nadškofa? In

znova se sprašujemo, kaj bi čakalo zavezniške in posebej Angleže, ki so skozi pet let prenašali zračne napade bodisi s konvencionalnim kakor z bombardiranjem iz stratosfere, ako bi bile izpoljene želje goriškega nadškofa, ki si je tako želel zmagoslavja naci-fašistov?

Ali je sploh mogoče, da prinašajo zavezniški časopisi cele stolpce, ki povzdigujejo nadškofa, ki je toliko storil, da bi prišlo do zmage in miru, toda v Hitlerjevem in Musolinijevem smislu? In Vi, msgr. Margotti, kako Vas spreletava, ko morate čitati na novo svoje lastne besede? Kdo Vam vliva pogum in kako to, da ste tako drzni, da si še upate ostati na istem sedežu, iz katerega ste izdali take proglose, ki so Vam le v sramoto? Zakaj se raje ne zaprete v najbolj skrit kot kakega samostana, ker ste že bili tak občudovalec Hitlerja in Mussolinija? Ali za Vas ne pomeni nič vse trpljenje, ki ste ga direktno in indirektno povzročili; saj ste slišali o grozotah v Buchenwaldu, Dachau-u, Belsen-u, in Lublinu? Pa saj Vam ni treba iti tako daleč: dovolj je, da se spomnite na obešene v Vremskem Britofu, Trstu, na Občinah, v Premariaccu, v Vidmu in drugod? In kaj hočete še zahtevati od vaše duhovščine, potem ko ste zavzeli v preteklosti takšno stališče? Gotovo je ni večje sramote, kot jo predstavlja nadškof, ki je povzdigoval v deveta nebesa dva najneizprosnejša sovražnika Cerkve, kar jih pomni preko tisočletna cerkvena zgodovina!

S tem smatramo, da smo Vam nakopičili dovolj gradiva in da lahko ponovimo prošnjo, da bi bilo zelo na mestu, da bi si Vi sami preuredili svoj položaj tako, da bi zapustili z lastnega nagiba Gorico.

Opozarjamo Vas, da bomo objavili še druge dokumente, ki Vas rišejo skozi celo dobo, odkar ste bili v semenišču v Bologni in nato kako Vas je potrdil kardinal Svampa. Vse to v slučaju, ako ne boste poslušali niti pričujočega drugega poziva.

V latinščini Vam podamo sledeči izrek, ki smo ga vzeli iz Horacija: „Solatium est miseris socios habere penarum“; mi pa pristavimo, da Vam bo lahko v tolažbo, da naše nastopanje ni namenjeno samo proti Vam, marveč tudi proti marsikateri drugi osebi iz Gorice, Trsta in Vidma. Že 15 let si ne damo miru ob misli na neurejen položaj v Gorici in Julijski Krajini; poznamo dejansko stanje vseh problemov, ki se tičejo naših krajev: rešiti jih hočemo po zakonih resnice in pravice; to je edina naravna rešitev. Prav te dni je počila na Daljnem vzhodu atomska bomba; mi pa smo si prizadevali že skozi 15 let, da bi dosegla tudi naša bomba isti učinek, kakor ga je imela gori omenjena na Japonce; dosegli bomo pač, da bo prišlo do predaje vseh ponarejevalcev resnice o problemih, ki se tičejo Julijske Krajine in tako do nujne in naravne rešitve.

Gorica, 18. avgusta 1945.

A. Gentano.

IZ NAŠIH KRAJEV

Iz Gorice

Mati s petimi otroki se je vračala iz italijanskega taborišča „Treviso“ preko Gorice domov v Dalmacijo. Očeta teh otrok so fašisti zaklali leta 1941; tudi dom so jim zažgali.

Otroci so tako oslabei, da ni mogla uboga mati z njimi naprej. V Gorici ji je priskočila na pomoč dobra tovarišica Slamič Marija, stanujoča v via Lunga; vzela je v stalno nego najbolj oslabelega otroka, šestletnega dečka.

Želeli bi, da bi Gorica imela še več tako dobrih src!

Kras

V zadnjem času je velika suša na Krasu uničila velik del poljskih pridelkov. Izpraznjeni so bili že skoraj vsi vodnjaki. V tej stiski

je priskočila na pomoč svojemu ljudstvu naša vojska na Krasu, ki dnevno pripelje več desetih hl vode.

Kljub vsej pomoči pa preti našemu ljudstvu na Krasu v letošnji zimí veliko pomanjkanje hrane, zlasti pa še živinske krme, ker so travniki radi velike suše popolnoma uničeni in ne dajejo niti sedaj dovolj krme za živino.

Opatjeselo

Žene iz Opatjegasela so zbrale za aktiviste, ki so jih zavezniški aretirali in zaprli, več paketov, ter jih odnesle v tržaške zapore. Zelo so se razveselile zahvale devetnajstih tovarišev v zaporu in so sklenile, da jim bodo še nadalje pomagale z vsemi svojimi silami in jim tako vsaj delno pokazale svojo hvalečnost za njihovo po-zrtvovalno delo.

AVNOJ - začasna Narodna skupščina

V Narodni skupščini v Beogradu se je vršilo tretje zasedanje Protifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije. Na zasedanje je prišlo 318 poslancev od skupno 368; prisotna je bila zvezna vlada demokratične federativne Jugoslavije s predsednikom maršalom Josipom Brozom-Titom na čelu. V diplomatskih ložah so bili veleposlaniki, poslaniki in predstavniki tujih dežel.

Predsednik dr. Ivan Ribar je otvoril III. zasedanje AVNOJ-a. AVNOJ je resnični, najvišji zakonodajni in izvršni organ ljudske demokratične oblasti jugoslovanskih narodov, priznan v svetu prav tako kot doma, kjer je zrasel iz ljudstva samega, iz njegovega težkega boja za svobodo, za samoohranitev, združenje in enakopravnost jugoslovanskih narodov, za demokratično oblast. Na tem zadnjem zasedanju Protifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije je povedal predsednik dr. Ivan Ribar sledečo večno resnico: „Z nadčloveškimi napori, z ogromnimi žrtvami naših narodov, z organizacijo naše enotne junaške mladine, z organizacijo naših požrtvovalnih žena in končno z organizacijo junaških partizanskih odredov, junaške narodno osvobodilne vojske, pod njenim genialnim vodstvom smo dovršili veliko narodno delo osvobodjenja, veliko delo enotnosti in bratstva naših narodov. Izvršili smo organizacijo na-

rodnih oblasti, izvršili smo organizacijo novega reda, organizirana je nova demokratična federativna Jugoslavija“.

Poročilo predsednika vlade maršala Tita na zasedanju AVNOJ-a o delu vlade, o političnem in gospodarskem položaju Jugoslavije od njene sestave pa do danes obsega dobo od drugega zasedanja AVNOJ-a dne 29. novembra 1943. pa do danes; nato sledi sporazum s Šubašičem, pot maršala Tita v Moskvo, pomoč zaveznikov, sestava enotne vlade, reparacije in zunanja politika. Po poročilu maršala Tita se je javilo k besedi okrog 25 govornikov, zastopnikov raznih strank in političnih skupin, zastopanih v razširjenem AVNOJ-u, kakor tudi zastopnikov posameznih federalnih enot in pokrajin.

Razširjenje AVNOJ-a

Ministrski svet zvezne vlade je razpravljal na seji dne 4. avgusta t. l. o vprašanju razširjenja AVNOJ-a v duhu sporazuma Tito-Šubašič. V zvezi s tem je ministrski svet sporočil predsedstvu AVNOJ-a predlog za razširjenje AVNOJ-a. Predlog je bil sprejet. Izmed poslancev, ki so bili izvoljeni pri volitvah v decembru 1938. jih pride v razširjeni AVNOJ 36 in po sporazumu, ki je bil dosežen z raznimi političnimi strankami (samostojna de-

mokratska stranka, republikanska, narodna kmečka stranka, Zveza poljedelcev, socialistična stranka, hrvatska republikanska kmečka stranka) in skupinami, se predlaga za narodne poslance AVNOJ-a še cela vrsta drugih. kakih 80

Novo predsedstvo AVNOJ-a

Volitve predsedstva AVNOJ-a so se izvedle v imenu odborov, skupin in strank, zastopanih v Ljudski fronti; izvoljeni so bili naslednji narodni poslanci:

Predsednik: dr. Ivan Ribar.
Podpredsedniki: Moša Pijade in še pet drugih.

Tajnik: Mile Perunčič.
Člani: Josip Broz-Tito in še 68 drugih; med njimi so Slovenci: France Bevk, Vidmar Josip, Vilfan Jože, Edvard Kardelj, Boris Kidrič, Franc Leskošek, dr. Metod Mikuž, Tone Fajfar, dalje dr. Ivan Šubašič, Andrija Hebrang, Rodoljub Čolakovič, Kira Gligorov, Milovan Djilas, dr. Blagoje Nešković in drugi.

AVNOJ se je preimenoval v začasno narodno skupščino

Na četrti redni seji tretjega zasedanja AVNOJ-a je predsednik dr. Ribar predlagal, da naj se Protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije od danes dalje imenuje začasna narodna skupščina.

Notranje politično življenje Jugoslavije

Podpredsednik vlade o izjavi kralja Petra

Tov. Edvard Kardelj, podpredsednik jugoslovanske vlade in minister za konstituantno, je povedal o izjavi kralja Petra sledeče:

„O priliki izjave, ki jo je kralj Peter objavil po radiu v Londonu 8. avgusta, v kateri je preklical pooblastila kraljevskim namestnikom, je izdala vlada demokratične federativne Jugoslavije na svoji današnji seji naslednji sklep:

Na temelju sporazuma med takratnim predsednikom narodnega komiteja osvoboditve Jugoslavije maršalom J. Brozom-Titom in predsednikom kraljevske vlade dr. Ivanom Šubašičem, ki je bil sklenjen v Beogradu 1. novembra 1944. in ki je bil v celoti sprejet tako od treh velesil, Zveze sovjetskih socialističnih republik, Združenih ameriških držav in Velike Britanije, kakor tudi od kralja Petra, je kralj Peter prenesel kraljevsko oblast na kraljevsko namestništvo z odlokom Zaupno štev. 54 od 22. januarja 1945. v Londonu.

Ta odlok se glasi: „Mi Peter II., po milosti božji in volji naroda kralj Jugoslavije, smo se odločili in odločamo, da izdamo naslednji odlok: Želeč dati izraza naši odločitvi, da naj na-

rodi Jugoslavije svobodno in preko demokratično izvoljene ustavodajne skupščine izrazijo svojo suvereno voljo o končni ureditvi države, smo odločili, da prenesemo našo kraljevsko oblast do odloka ustavodajne skupščine na kraljevsko namestništvo. To našo željo in odločitev smo sporočili naši kraljevski vladi in kraljevska vlada jo je v celoti odobrila.“

Na temelju gornjega akta, ki nosi podpis kralja Petra in protipodpise predsednika in vseh članov takratne kraljevske vlade, sta celokupni Narodni odbor osvoboditve Jugoslavije in celokupna takratna kraljevska vlada na skupni seji, ki je bila v Beogradu 25. februarja 1945. leta, predlagala za kraljevske namestnike: dr. Srdjana Budisavljeviča, dr. Ante Mandića in inž. Dušana Serneca. Kralj Peter je sprejel gornji predlog in podpisal ukaz o imenovanju namestnikov v Londonu pod: Zaupno štev. 96 od 2. marca 1945. leta. Kraljevski namestniki so bili takoj zatem svečano zapriseženi in so formalno prevzeli dolžnost vršilcev kraljevske oblasti.

Glede nato ostanejo do končne odločitve ustavodajne skupščine o obliki države kraljevski namestniki edini nosilci in vršilci kraljevske oblasti, kralj Peter II. pa ne more do tega časa ustavno in polno veljavno vršiti nobene državne, niti kraljevske oblasti razen imenovanja novih namestnikov, kakor to določa sporazum od 1. novembra 1944. leta v primeri smrti ali ostavke že imenovanih namestnikov“.

Kanal

Leta 1923. je fašistični režim prepovedal delovanje društva „Zarji“ v Ložicah, ki je bilo ustanovljeno že pred svetovno vojno ter zaplenil vse imetje (okoli 600 knjig in precej denarja).

Ko je JA z velikimi žrtvami zopet osvobodila vse slovensko ozemlje, se je društvo zopet ustanovilo in začelo s kulturnim in prosvetnim delom. Kljub temu, da je vas majhna, ima društvo danes 78 članov.

V nedeljo dne 5. t. m. je društvo prvič po dolgem času javno nastopilo v domači vasi? Dne 12. avgusta 1945. pa je na povabilo Kanalske mladine nastopilo v Kanalu. Dobro uspeli prireditvi je prisostovalo preko 700 ljudi. Želja vseh v Kanalu je, da bi nas prišli še večkrat obiskat.

II. Bistrica

Pred kratkim je začela obratovati v Mali Bukovci opekarna, ki izdelava dnevno preko 6000 kosov strešne opeke. Še letos bo opekarna izdelala večje število zidne in strešne opeke, ki je zlasti

važna za obnovo v našem okraju, ki ima 26 požganih vasi.

V Novokračinah so zgradili delavci z udarniškim delom veliko apnenico v 26 dneh. V njej žgejo že okoli tisoč centov živega apna. Mojster apnenice tov. Perčič Andrej in še ostalih osem zavednih delavcev se je pri gradnji apnenice zelo potrudilo.

Tudi naša mladina pomaga z vsemi silami pri obnovi. Vsak torek in petek je že ob petih zjutraj na delu. 25 mladink se je obvezalo, da bo v najkrajšem času očistilo ruševine iz bivše „Casa del Fascio“, ki so jo Svabi pri umiku zažgali. Delajo z velikim veseljem, samo da bi si čimprej dogradile svoj mladinski dom. V 6 dneh so naredile 450 delovnih ur; še par dni pa bo pogorišče očiščeno vseh ruševin.

Pri pranju šivanju in likanju je naša mladina od osvoboditve do danes napravila 10.971 ur.

Tudi na naše ranjene borce niso pozabili. Dne 5. t. m. je 15 mladink zbralo zavoj raznih dobrot in jih odneslo v bolnico XX. Divizije, kjer so jih hrvaški borci z veseljem sprejeli.

Sodišča pri nas

Ko je zavezniška vojaška oblast na zasedenem ozemlju ukinila naša ljudska sodišča, je pokazala veliko nerazumevanje do zahtev protifašističnih ljudskih množic. Vstrajala je na italijanskih zakonih in institucijah, ki so bile v veljavi pred 8. septembrom 1943. Končno pa se je prepričala, da mora v zadevi poslovanja starih italijanskih sodišč vpoštevati in vsaj deloma priznati slovenskemu prebivalstvu pravico do uporabe slovenskega jezika na sodiščih. Imenovala je nekaj slovenskih sodnikov in sicer v slovenski senat pri goriškem tribunalu tri sodnike, postavila za namestnika drž. tožilca na tribunalu Slovenca in imenovala še slovenske sodnike za goriško in kobariško okrajno sodišče.

Za okraj Kanal in Komen niso bili imenovani slovenski sodniki in bo moral opravljati posle sodnika imenovani slovenski sodnik pri goriškem okrajnem sodišču. Za okraj Krmin se imenovanje tudi ni vzel, čeprav spada skoraj polovica Brd z nad 5000 prebivalci slov. narodnosti pod Krmin. Tako je vprašanje slovenskih sodnikov in sodišč rešeno samo na pol.

Drugo je, kako bodo sodišča poslovala. Zaenkrat še niso bili imenovani sodni uradniki in zapisničarji, ki bodo pri slovenskih razpravah pisali zapisnike. Čudno pa je, da je vršilec dolžnosti predsednika tribunala g. Peteani, zatrjeval, da bodo morali biti zapisniki tudi pri slovenskih razpravah pisani v italijanščini v smislu zakonitih veljavnih določb, ki določajo pri poslovanju sodišč izključno rabo italijanskega jezika.

To vprašanje je še nerešeno in

dokler se ne bo rešilo, ni mogoče govoriti o zaščiti pravic slovenskega prebivalstva, še manj pa o enakopravnosti slovensčine na ozemlju, kjer prebiva velika večina Slovencev.

Gospod predsednik Peteani in vsi ostali italijanski sodniki, ki so zasedli svoja stara mesta, priseljenici iz starih italijanskih pokrajin, so bili izključno vsi nastavljeni od fašističnega režima, ki ni imenoval nikogar, zlasti pa ne na sodiščih, če ni bil „di provata fede fascista“. Poleg tega so bili 8. septembra 43. vsi člani fašistične republikanske stranke. Na sodišča pa bi se, po zatrditvah zavezniške oblasti taki elementi ne smeli sprejemati.

Toda vsi sodniki z predsednikom tribunala vred so zopet nastopili svoja stara mesta in že dajejo izjave o rabi italijanščine na slovenskih razpravah, pri zapisnikih itd. Ves sodnijski uslužbeni aparat je pa prav tako zarjavel in potreben temeljitega očiščenja.

En korak naprej, ki so ga napravili zavezniški, se bo izpremenil v dva koraka nazaj, če se ne bo pristopilo k resničnemu in temeljitemu proučevanju razmer na Goriškem, kjer je skoraj v celoti kompaktno naseljeno slovensko prebivalstvo, ki zahteva svoja ljudska sodišča in takojšnje očiščenje vseh reakcionarnih fašističnih elementov. Živela epuracija!

Koncert zbora

„SREČKO KOSOVEL“

V soboto, 18. in nedeljo 19. t. m. bo ob 16. uri koncert pevskega zbora J. A. „Srečko Kosovel“. Koncert bo v gledališču „Verdi“. Predprodaja vstopnic v mestni čitalnici, Corso V. E. št. 10.

Novinarska konferenca

Dne 10. avgusta je bila v Gorici konferenca goriških novinarjev, na kateri so bili navzoči dopisniki „Soškega tednika“, „Primorskega dnevnika“, „Il Lavoratore“, „Glasa zaveznikov“, „L'Informatore“ in „Il Lunedì“.

G. Smuts, goriški guverner, je odgovarjal na vprašanja, ki so se tikala raznih problemov.

Na vprašanje, ki so mu ga stavili slovenski dopisniki o slovenskih težavah, je g. Smuts odgovoril, da so javni tečaji prepovedani, ker bi drugače to po njegovem mnenju pomenilo, otvoritev šolskega leta pred mesecem oktobrom. Začetek šolskega leta v oktobru so zavezniški določili za to, ker je potreben določen čas, da se vse pripravi za otvoritev šolskega pouka. Šole se bodo otvorile po starem italijanskem sistemu.

Na vprašanje naših dopisnikov, zakaj je na tem področju prepovedana razprodaja časopisov iz Jugoslavije, je g. Smuts odgovoril, da je sedaj dovoljena razprodaja vseh časopisov iz Jugoslavije in iz Italije razen tistih, ki bi jih eventualno zavezniška oblast prepovedala. Zablembo časopisov v Kanalskem okraju je opravičeval s tem, da je takrat še veljal zakon, ki prepoveduje uvoz časopisja od zunaj.

Prepoved prevoza z avtobusi iz Gorice v Postojno za praznik otvoritve postojnske jame je utemeljeval s pomanjkanjem avtobusov, zlasti pa z velikim pomanjkanjem gum in je vstrajal na stališču, da je pravilna prepoved vsakega prevoza izletnikov z avtobusi.

Ugodil je želji naših dopisnikov, da se EIDA preimenuje v EISDA (Ente italo-sloveno diritti d'autore).

Na predlog naših dopisnikov, da bi bilo pravilno, da so v taki ustanovi tudi Slovenci, je guverner odgovoril, da se bo to vprašanje stavilo na prihodnji konferenci.

O nagradi osvoboditve je dejal, da državni uradniki ne bodo prejeli nagrade osvoboditve, pač pa se jim bo zvišala plača.

Nazadnje je g. guverner pojasnil, da se bo hrana za mesec avgust delila prihodnji teden. Pol kilograma testenin pa bodo dali šele kasneje, ker so bile tovarne testenin poškodovane od bombardiranja in do sedaj še niso bile popravljene.

O B J A V A

Denarni Zavod Slovenije - Ekspozitura v Tolminu, je pričela danes posloovati v prostorih Okrajnega Finančnega Odseka.

Trg za plemenske prašiče

Odsek za kmetijstvo nam sporoča, da se bo vršil vsak drugi in zadnji četrtlet v mesecu trg za plemenske prašiče.

Vsi živinorejci, ki imajo namen kupiti prašičke naj si preskrbijo od KNOO pooblastilo za nakup. Trg se nahaja v ulici Giustinianij.

Službo dobi

Hišna oskrbnica ali služkinja, poštna, vajena vseh hišnih del; pri tričlanski družini v Trstu pod zelo dobrimi pogoji. Pisati družini KOŠUTA, Via Commerciale 5 - Trst.

Mogočna manifestacija slovensko-italijanskega bratstva

Otvoritev „LJUDSKEGA DOMA“ v Opatjemselu

V sredo 15. t. m. se je vršila velika prireditev, ki se je sprevergla v mogočno manifestacijo slovensko-italijanskega bratstva o priliki otvoritev „Ljudskega doma“, ki jo je organiziralo obnovljeno pevsko društvo v Opatjemselu s sodelovanjem tovarišev iz odreda JA za Trst, Istro in Slovensko Primorje na Krasu. Povabljene so bile vse okoliške vasi in prebivalci iz bližnjih okrajev, posebej pa mladina iz Trsta, Tržiča, Benečije in Gorice.

Že okoli 15. ure so se v Opatjemselu pričele zbirati velike skupine ljudi in pričakovale prihod povabljenih gostov. Čez eno uro so se na cesti pojavili prvi kamioni in za njimi dolga kolona avtomobilov, polnih mladine s slovenskimi, jugoslovanskimi in italijanskimi zastavami, ki so se med petjem in vzklikanjem tisočglave množice, okrog 10.000 ljudi, pripeljali v Opatjesele.

Po kratkem pozdravnem govoru je pevski zbor obnovljenega društva, ki je po dvajsetih letih prisiljenega zastoja pričelo zopet delovati, zapel pesem „Pozdravljeni“.

Na oder so se podali predstavniki mladine Trsta, tržaških ladjedelnice, garibaldinskih edic, AFŽ iz Tržiča in mladine iz Gorice ter pozvali še komandanta odreda polkovnika Benčiča Dragomirja in komandanta I. bataljona, da sta se podala na oder.

Sledila je slavnostna podaritev zastav odredu — predstavniku jugoslovanske vojske. Najprej je mladinka iz Vrtojbe v imenu mladine goriškega okrožja poklonila lepo slovensko zastavo našemu odredu z besedami, da naj bo zastava simbol hvalečnosti naši vojski, osvoboditeljci Primorja, ki naj jo čuva ter ponese enkrat v Gorico. Sprejel jo je komandant

odreda ter se zanj v imenu vseh borcev, podoficerjev in oficirjev prisrčno zahvalil. Predstavnik delavcev iz tržičkih ladjedelnice je poklonil odredu italijansko zastavo z peterokrako zvezdo, simbolom bratstva, z besedami ki so povdarjale v borbi skovano nerazdružljivo bratstvo Italijanov in Slovencev, ki ga bodo delavci znali obraniti skupno z našimi borci, pa čeprav se bo treba za ohranitev te dragocene pridobitve štiriletna borbe še boriti. Prizori, ki so se vrstili, so izzvali valove navdušenja, ki so se od trenutka do trenutka večali. Mladina iz Zdravščine (Tržički okraj) je podarila I. bataljonu odreda lepo zastavo, AFŽ iz Tržiča pa velik zavoj kot darilo našim borcem.

Najmogočnejši je bil prizor, ko je mladinka iz Trsta podarila odredu veliko umetniško izdelano sliko generalisima Stalina. Nemo goče je popisati navdušenje ljudstva, ki med neprestanim vzklikanjem Stalinu, junaški RA in maršalu Titu, ni dopustilo mladinki do besede. Sliko je sprejel komandant odreda in jo omamljen od veličastnega prizora dvignil visoko nad glavo, kar je izzvalo še večje navdušenje.

Sledili so še govori predstavnikov vojske in ljudske oblasti, mladine iz Tržiča, predstavnikov garibaldinskih edic, kjer so govorili povdarjali v skupni borbi skovano bratstvo, ki bo ostalo nerazdružno povezano, kljub vsem poizkusom reakcije in fašistov, ki ga hoče razbiti z vsemogočimi klevetami in lažmi.

Ob 19. uri se je pričel spored otvoritve obnovljenega „Ljudskega doma“, kjer so nastopali: pevski zbor iz Opatjegasela, pevski zbor Garibaldincev, zbor odreda JA, pionirji in mladina iz goriškega okrožja.

25 tisoč ljudi pri otvoritvi Postojnske jame

Na praznik 15. t. m. je bila najavljena zopetna otvoritev Postojnske jame. Preko 25 tisoč ljudi je prehitelo iz vseh krajev Slovenije, kakor tudi iz Trsta, Tržiča in Furlanije, da prisostvujejo tej pomembni prireditvi. Od oficijelnih gostov je treba omeniti prisotnost podpredsednika slovenske narodne vlade tov. dr. Breclja, z ministri tov. Kozakom, Hribarjem in Snojem. Iz Trsta je prišel predsednik PNOO tov. Bevk s tajnikom tov. dr. Pucon in predsednikom tržaške konzulte tov. dr. Pogassijem.

Prisotni so bili tudi zastopniki jugoslovanske, sovjetske in britanske vojske.

Po otvoritvenem govoru, ki ga je imel predsednik prireditvenega odbora tov. Kodelje, je partizanski poročnik, ki je sodeloval maja meseca lanskega leta

pri znani sabotažni akciji na nemški bencin v Postojnski jami, odpeljal za obisk oficijelnih gostov. V veliki dvorani Postojnske jame je goste sprejela vojaška godba, ki je priredila kratek koncert. Vrhunski se skozi črno jamo na prosto, so gostje poslušali še kratek nagovor partizana, ki je sodeloval v znameniti akciji.

Popoldne je bil prirejen množični obisk jame. V veliki dvorani je pevski zbor „Srečka Kosovela“ priredil odlični vokalni koncert, obenem so bili predvajani številni igralski nastopi.

Postojnska jama je doživela svojo zopetno otvoritev. Cudež Postojnske jame so zopet odprta vsemu svetu. V nedeljo 19. t. m. bo Postojna zopet v slavo. Vsi, ki žele, obiskati Postojnsko jamo, naj pridejo. Postojna vabi!

IZHAJA ENKRAT NA TEDEN — Urednik: J. KRISTIJAN BAVDAŽ — Za list odgovarja: ALOJZ BUDIN — Uredništvo in uprava: GORICA, Corso V. E. III., št. 5/1. — Tel. 377 — Izdaja lista je odobrena od A. I. S Tisk KATOLIŠKE TISKARNE v Gorici

M. ILJIN:

DOMOVINA ŽITA

(Iz knjige „Priroda in ljudje“)

Ohranil se je dnevnik neke nemške princeze, ki je odpotovala s svojih graščin v Pariz. Na ulicah, po katerih se je vozila, je bil tolikšen smrad, da se je v kočiji onesvestila.

Afganistanska mesta in vasi so živa zgodovina narodov, njihovih noš, delovnih orodij in kulturnih rastlin.

Trg v afganistanskem mestu je najzanimivejši muzej.

V tem muzeju niso predmeti v steklenih omarah, marveč ležijo kar na tleh. Gore melon in granatnih jabolok, kupi čebule, korenja, graha, repe in redkve, z žitom nabiti mehovi iz ovčje kože — vse to so redki vzorci, po katerih lahko proučujemo zgodovino.

Tu lahko sledimo vsej zgodovini melone, granatnega jabolka, oreha in graha začeni od divje melone, divjega granatnega jabolka, divjega oreha in divjega graha. Tu so repa, špinača in leča doma, v rodnem kraju. Tu dobiš lahko prav poceni vse vrste, kakršne hočeš, s kakršnimi koli značil-

nostmi in svojstvi. Vse ti ležijo tu pred nogami. Treba ti je samo izbirati.

Zgodovina rži

Na kabulskem trgu lahko proučujemo vso zgodovino rži. Tudi rž je doma iz Afganistana.

A v svoji domovini rž nima nobene ugleda. V Kabulu krmijo z ržo konje. Nihče je ne seje, nihče ne skrbi zanjo. Seje se sama. Niti imena nima svojega. Imenujejo jo „gendumdar“. Gendum je pšenica. Gendumdar pa je tisto, kar je med pšenico. Tako imenujejo ržo zato, ker raste tu na poljih skupaj s pšenico. Raste kot plevel in velja za plevel.

A kako je to mogoče, da se rž sama seje? Seje se tako kakor vsak plevel, kakor na primer samosevec, ki prerašča naša polja. Zreli klas se osiplje in poseje tla okoli stebila. Ko pride čas za žetev pšenice, so polja že posejana z rženim zrnjem. Pred oranjem gredo ljudje na polje in ga pometajo kakor sobo, odmetavajo plevel. A ne da se tako lahko preganiti. Na tisoče zrn tiči skritih v zemlji. Ko prideš gledat polje, vidiš, da na njem spet ni zrasla pšenica, ampak mešanica pšenice in rži.

Kako pa je prišlo do tega, da je postala rž, ki je v svoji domovini le plevel, pri nas in v drugih deželah skoraj poglavitno žito?

Če hočemo to razumeti, moramo oditi iz Kabula v gore.

Čim višje pridemo, tem hladneje je. Na gorah v višini 2500 metrov pšenice že ni več. Na poljih raste samo rž. Pšenica ne prenese mraza, pozebe, rž pa je odpornejša in ostane.

Prav isto se je zgodilo tudi pri nas na severu. Z juga je prišla pšenica. Skupaj z njo se je pritihtopila tudi rž.

Človek je posejal obe. Pšenica je pozebla, rži pa se ni zgodilo nič. A kako je prišlo do tega, da se je krhka, osipajoča se rž spremenila v našo trdno, žetveno rž?

To se je zgodilo takole:

Med številnimi vrstami rži so v Afganistanu tudi trdne vrste. Na poljih rastejo skupaj pšenica, krhka in trdna rž. Ob žetvi je krhka rž že vsa na tleh. Niti en njen klas ne pade pod srpom. Drugače je s trdno ržo. Njeno klasje se ne osiplje, marveč stoji pokonci in ga hočeš nočeš požanjejo sku-

paj s pšenico. Tudi zmlatijo ju skupaj in nato spravijo zrnje skupaj v vreče.

Trdna rž se je opremila bolje, lo-kaveje kakor krhka. Ta se skriva pred ljudmi in ljudje jo odmetavajo. Trdna pa sama leze ljudem v roke, češ po sejte tudi mene zraven!

Ko so odhajali poljedelci v gore ali na sever, je ostajala krhka rž doma; niso je jemali s seboj, saj vendar ne bodo pobirali s tal plevela! Jemali so s seboj pšenico. A v vrečah pšenice je tičala tudi trdna rž kot potnik brez voznega listka. Ko so prišli poljedelci v druge kraje, so tam sejali zrnje, ki so ga pripeljali s seboj. Tu pa je posegel vmes mraz in odbiral zrnje, ki so ga prinesli z juga — pšenico je ugonabljal, rž pa puščal.

Tako so morali ljudje jesti namesto belega pšeničnega kruha črn kruh iz plevela, iz rži.

Tu imamo še en zgled, kako so ljudje v prejšnjih časih spreminjali prirodo. Delali so na slepo. Sejali so pšenico, zrasla pa je rž.

Shod rastlin

Druga za drugo so se vračale naše ekspedicije z vseh koncev sveta.

In vsaka je pripeljala s seboj težak tovor v balah, kovčkih in zabojih.

Z vsega sveta so prihajale rastline na konjih in velblodih, na vlakih in parnikih v Sovjetsko zvezo. Prihajale so cele družine rastlin — na primer ne ena sama vrsta repe, ampak na tucate rastlin z imenom „repa“, ne ena sama pšenica, ampak na sto in tisoče pšenice.

Iz Afganistana je prišlo sedem tisoč rastlin — poljskih, vrtnih in sadnih.

Iz Male Azije je prišlo z ekspedicijo profesorja Žukovskega deset tisoč rastlin — med njimi redke slive, češnje, orehi, smokve, melone.

Iz Južne Amerike je prišel iz Peruja, Bolivije, Čileja ves rod Solanum, po naše — krompir z vsem svojim sorodstvom.

Rod Solanum ima zelo zanimivo zgodovino. Kmalu po odkritju Amerike je prinesel neki popotnik v Evropo kot največje redko nekaj krompirčkov. Bilo jih je le malo, vsi so našli prostor v žepu njegove suknje. Ti krompirčki niso bili najboljše vrste. Indijanci v gorah Južne Amerike so poznali tudi boljše vrste.